

Rocard – auðlindir Íslendinga eru tryggar

Morgunblaðið 15. nóvember 2010

Íslendingar fengu á dögnum góðan gest í Íslandsvininum Michel Rocard, fyrrverandi forsætisráðherra Frakklands og sérlegum fulltrúa Frakklandsforseta í málefnum heimskautasvæða. Frakkar hafa áttað sig á þeim tækifærum og ógnum sem fylgja bráðnun íshellunnar á norðursheimskautinu og innan Evrópusambandsins eru þeir meðal forysturíkja um stefnumótun um norðurslóðir. Skilaboð Rocard til okkar Íslendinga voru skýr: Aðild að Evrópusambandinu mun styrkja hagsmuni Íslands á norðurslóðum. Ísland getur í krafti landfræðilegrar legu, reynslu og sérþekkingar orðið leiðandi innan ESB í norðurslóðamálum.

Norðurslóðir eru kjarnamál

Ísland er eina ríkið í heiminum sem í heild sinni er staðsett á norðurslóðum. Þess vegna mun þróunin þar á næstu árum og áratugum hafa bein áhrif á afkomu okkar Íslendinga. Það er einungis spurning um tíma hvenær sumarsiglingar hefjast yfir norðurpólinn en þær stytta vegalengdina milli heimsálfa um þúsundir mílna. Bráðnun íssins mun líka leiða til sóknar í að nýta náttúruauðlindir á norðurslóðum, hvort sem horft er til olíu, gass eða sjávarauðlinda. Þessar auðlindir munu verða nýttar – spurningin er einungis af hverjum og með hvaða hætti. Norðurslóðir eru því hagsmunamál fyrir mörg ríki. Fyrir fáar þjóðir geta þær þó haft jafnmikla þýðingu og fyrir okkur Íslendinga. Verði til að mynda olíuslys á norðurslóðum ógnar það okkur, ekki síst í ljósi fimbulkulda norðursins sem veldur miklu hægara niðurbroti olíu en annars staðar. Íslendingar þurfa líka sterka stöðu til að geta spornað gegn mögulegri rányrkju sjávarauðlinda á norðurslóðum. Ekki má heldur gleyma að spili Íslendingar rétt úr sínum kortum getur þjónusta við norðurslóðasiglingar og sanngjörn hlutdeild í sjálfbærri nýtingu auðlinda haft jákvæð efnahagsleg áhrif á Íslandi og skapað fjölda starfa til framtíðar.

Stórveldin stíga dans

Í Norðurskautsráðinu, sem Ísland er stofnaðili að, eigum við samstarf við stórveldin tvö, Bandaríkin og Rússland, auk Kanada og Norðurlandanna, um sameiginlega hagsmuni á norðurslóðum. Auk þess hefur Kína sýnt mikinn áhuga enda sjá Kínverjar siglingaleiðina yfir norðurpólinn sem meginflutningaæð á útflutningsvörum til Evrópu og Bandaríkjanna. Út frá sjónarhóli öryggismála fer vægi norðurslóða hratt vaxandi, ekki síst með tilliti til björgunar á sjó og umhverfisöryggis. Í ljósi hinna miklu hagsmuna sem eru í húfi benti Michel Rocard á að þrátt fyrir farsælt samstarf á vettvangi Norðurskautsráðsins kenndi mannkynssagan að stórveldin myndu ráða mestu um framtíð norðurslóða. „Stórveldin virða aðeins risa“ sagði Rocard og því kunni að verða erfitt fyrir lítið ríki eins og Ísland að hafa áhrif á eigin örlög.

ESB-aðild styrkir Ísland

Hvernig tryggjum við þá hagsmuni Íslands á norðurslóðum? Grundvallaratriði er að eiga áfram sem nánasta samvinna við önnur ríki, hvort sem er innan Norðurskautsráðsins eða á öðrum þeim vettvangi þar sem fjallað er um málefni norðurslóða. Ísland má aldrei verða eitt á báti og einangrað, það er grunnur íslenskrar utanríkisstefnu og einn helsti lærdómur hrunsins. En í alþjóðlegri samvinna er hins vegar ekki sjálfsagt að hlustað sé á sjónarmið smærri ríkja. Þess vegna er ég sammála Michel Rocard um að aðild Íslands að Evrópusambandinu myndi verulega styrkja stöðu Íslands í umfjöllun um norðurslóðir. Varðandi norðurslóðir myndi aðild augljóslega þjóna okkar hagsmunum. Það er jákvætt að stefnumið ESB eins og þau birtast í yfirlýsingum

framkvæmdastjórnarinnar frá árinu 2008 og í nýlegum skýrsludrögum fyrir utanríkismálanefnd Evrópuþingsins eru um margt samhljóma áherslumálum Íslands. Með aðild og ábyrgu framlagi til stefnumótunar gæti Ísland haft allt Evrópusambandið á bak við sig í málaflokknum.

Norðmenn óttast ekki ESB

Því hefur verið haldið á lofti að Evrópusambandið sé einungis áhugasamt um aðild Íslands vegna þess að það vilji komast í auðlindir Íslands, og norðurslóða. Þetta er tilbrigði við fullyrðinguna um að Ísland sé í umsátri Evrópusambandsins. Umsáturskenningin er staðleysa. Staðreyndin er sú að Evrópusambandið og aðildarríki þess vita að þróun mála í þessum heimshluta mun snerta hagsmuni þeirra. Þess vegna vilja þau hafa áhrif til að tryggja jafnvægi á milli sjálfbærrar nýtingar auðlinda og verndunar umhverfis, og koma í veg fyrir ofveiði, rányrkju eða kapphlaup í anda kalda stríðsins yfirráð. Norðmenn óttast ekki áhuga ESB á málefnum norðurslóða og engum dettur í hug að auðlindir Noregs séu í hættu. Þvert á móti er það hagsmunamat norskra stjórnvalda að afar jákvætt sé ef ESB geti t.d. stutt við rannsóknir og vöktun á viðkvæmu umhverfi svæðisins, og beitt pólitísku afli til að setja skýrari alþjóðlegar reglur um öryggi og mengunarvarnir vegna siglinga á heimskautasvæðum. Íslendingar þurfa ekki síst á því að halda. Norðmenn, sem hafa svipaða hagsmuni og Íslendingar á norðurslóðum, líta á ESB sem bandamann í mörgum lykilmálum í norðurslóðastefnu sinni. Við Íslendingar eigum að gera slíkt hið sama.

Össur Skarphéðinsson er utanríkisráðherra